

شناسایی ظرفیت‌ها و تهدیدهای محیطی تالاب‌های شهرستان میناب به منظور مدیریت و توسعه اکوتوریسم با استفاده از مدل‌های EP و SWOT

رسول مهدوی^۱

استادیار گروه مهندسی منابع طبیعی، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران

علی ذاکری گورزانگی

دانش آموخته کارشناسی ارشد اکوتوریسم، پردیس دانشگاهی قشم، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران

محمدرضا رضایی

استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه یزد، یزد، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۱۱/۳۰

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۰۹/۲۰

چکیده

در این تحقیق با استفاده از مدل EP ده تالاب از مهم‌ترین مناطق اکوتوریسمی شهرستان میناب مورد ارزیابی قرار گرفت. با توجه به نتایج به ترتیب خور تیاب با امتیاز (۵) EP، خور چاخا با امتیاز (۰/۷۱) EP، خور کرگان و کلاهی با امتیاز (۰/۵) EP، خور جومحله با امتیاز (۰/۲) EP، خورهای پرآهو، مژدر و نمکی با امتیاز (۰/۰۹) EP و حسلنگی و دارسرخ با امتیاز (۰) EP به عنوان بیشترین تا کمترین پتانسیل اکوتوریسمی انتخاب شدند. سپس تالاب تیاب به دلیل کسب بیشترین امتیاز (۵) EP با استفاده از مدل SWOT جهت شناسایی و تحلیل قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها مورد بررسی قرار گرفت. با جمع‌بندی امتیازهای مدل SWOT، نامناسب بودن تسهیلات اقامتی با امتیاز وزنی ۰/۴۸۷، مهم‌ترین ضعف و عوامل تخریب منابع محیطی با امتیاز وزنی ۰/۸۶۰، مهم‌ترین تهدید وزندهی شد. نتایج مدل EP حاکی از آن است که برای ایجاد صنعت اکوتوریسم در منطقه، تالاب تیاب می‌تواند به عنوان بهترین گزینه در بین تالاب‌ها انتخاب شود و با در نظر گرفتن پارامترهای مدل SWOT می‌توان بهترین راهبردهای توسعه اکوتوریسمی را از این منطقه آغاز و تدوین نمود.

واژه‌های کلیدی: ظرفیت‌ها و تهدیدهای محیطی، تالاب‌های شهرستان میناب، اکوتوریسم، مدل‌های EP و

SWOT

مقدمه

در حال حاضر اغلب کشورهای جهان در رقابتی تنگاتنگ و نزدیک، در پی بهره‌گیری از توانمندی‌های کشورهای خود هستند تا بتوانند سهم بیشتری از درآمد صنعت توریسم را به خود اختصاص دهند و با ساده‌ترین شکل ممکن به اشتغال‌زایی بپردازند (مختاری، ۱۳۸۹: ۲۷-۵۲). با توجه به وابستگی شدید ایران به درآمدهای حاصل از نفت، پایان‌پذیر بودن این منبع و نوسان‌های قیمتی شدید آن در چند سال گذشته، لزوم تغییر در برنامه در جهت استفاده و به کارگیری منابع جایگزین مانند صنعت اکوتوریسم به منظور رهایی از اقتصاد تک محصولی، بیش از پیش در کشور احساس می‌شود (بدیعی و همکاران، ۱۳۹۳). از طرفی کشور ایران به لحاظ دسترسی به محیط دریاهای، سواحل و تالاب‌ها که از شمال به دریای خزر و از جنوب به خلیج فارس منتهی می‌شود، موقعیت ویژه‌ای را از لحاظ اکوتوریسمی دارا می‌باشد (طبیعی، ۱۳۸۹).

کریمی و زمانی (۱۳۹۰: ۱۲۷-۱۳۵) گردشگری دریایی و توسعه صنعت گردشگری در خلیج فارس را مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاصله در این پروژه نشان داد خلیج فارس به لحاظ جغرافیایی و وجود سواحل زیبا و خورهای متعدد می‌تواند به عنوان پایگاهی قوی در امر گردشگری دریایی مطرح گردد و از بابت ورود گردشگران داخلی و بین‌المللی درآمد مناسبی را به بخش گردشگری اختصاص دهد.

کریمی و محبوب فر (۱۳۹۰) با استفاده از مدل EP (شاخص پتانسیل طبیعت گردی) سراب‌های استان کرمانشاه را مورد ارزیابی و رتبه‌بندی قرار داده‌اند. در نتیجه رتبه‌بندی سراب‌ها، سراب بیستون به دلایلی مانند نزدیکی و همجواری با مجموعه آثار تاریخی، بیشترین پتانسیل اکوتوریستی (ضریب ۱۲) را کسب نمود، در حالی که سراب طاق بستان و نیلوفر در رتبه بعدی قرار گرفته‌اند.

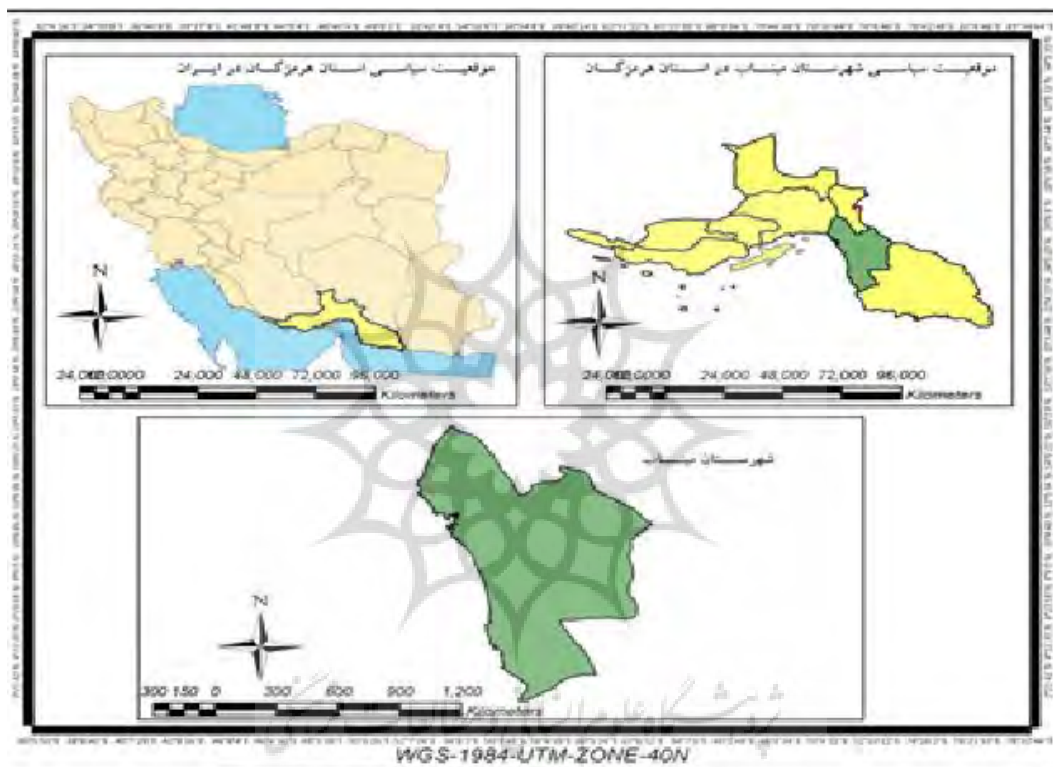
ویگل (۱۹۹۲) و هاستون (۱۹۹۵) اهمیت محیط ساحلی را از لحاظ گردشگری در سواحل میامی مورد بررسی قرار دادند. ایشان اذعان داشتند در اوایل ۱۹۷۰ سواحل میامی به دلیل باریک و نامناسب بودن از پتانسیل کمتری برای گردشگری برخوردار بوده است اما در اواخر همان سال با ریختن حدود ۱۵ میلیون یارد مکعب ماسه در کنار سواحل، تعداد بازدیدکنندگان سالانه از ۸ میلیون نفر به ۲۱ میلیون افزایش یافته است. در حال حاضر بازدیدکنندگان خارجی به تنهایی بیش از دو میلیون دلار در سال در سواحل میامی خرج می‌کنند که دلیل اصلی آن امکانات مناسب و شرایط خوب در آن منطقه می‌باشد.

با عنایت به مسائل فوق در تحقیق حاضر با روش تحلیلی- توصیف و استفاده از مدل EP (ecotourism potential) ده تالاب در شهرستان میناب از جنبه پتانسیل اکوتوریسمی مورد ارزیابی قرار گرفتند و از طرف دیگر با استفاده از مدل SWOT (strength & weaknesses & opportunity & threats) تهدیدها، فرصت‌ها، ضعف‌ها و قوت‌های تالاب تیاب از جنبه اکوتوریسمی مورد سنجش قرار گرفت.

مواد و روش‌ها

منطقه مورد مطالعه

شهرستان میناب با مساحتی بالغ بر ۶۸۷۸/۵ کیلومتر مربع در شرق استان هرمزگان در کناره‌های خلیج فارس و دریای عمان در ۹ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی و ۵۷ درجه و ۴ دقیقه طول شرقی قرار دارد. ارتفاع آن از سطح دریا ۲۷ متر است. این شهرستان از شمال به رودان، از غرب به بندرعباس و خلیج فارس، از شرق به جاسک و استان کرمان و از جنوب هم به جاسک و تنگه هرمز متصل می‌شود. میناب از شهرستان‌های سرسبز و پررونق استان است. فاصله آن تا بندرعباس ۹۰ کیلومتر است. در تابستان آب و هوا گرم و مرطوب و در زمستان معتدل است. براساس برآورد آمار سال ۱۳۸۵، جمعیت شهرستان و روستاهای حومه آن حدوداً ۲۵۴۳۰۴ نفر می‌باشد. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه در شکل (۱) نشان داده شده است.



شکل (۱): موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

منبع: نگارندگان

خور (تالاب) بین‌المللی تیاب

این تالاب با توجه به داشتن پهنه وسیعی از جنگل‌های مانگرو، انواع آبزیان، تخم‌گذاری و مهاجرت انواع پرندگان، اکوسیستم آبی-خشکی و سایر معیارها در فهرست کنوانسیون رامسر جای گرفته است. این محدوده از مهم‌ترین سایت‌های زمستان‌گذرانی پرندگان و جوجه‌آوری در استان هرمزگان می‌باشد. زمین‌های غرقابی این ناحیه بهترین و مناسب‌ترین شرایط را برای استقرار و رشد مانگرو دارا می‌باشند.

خور جومحله (زرانی)

این خور بین رودخانه بزرگ جومحله و روستای کرگان قرار گرفته است. این تالاب فاقد جاده مناسب جهت تردد می‌باشد و فاصله آن تا شهر میناب ۴۰ کیلومتر است.

خور دارسرخ

این خور در کنار روستای حسنلنگی قرار گرفته است. این تالاب فاقد جاده مناسب جهت دسترسی می‌باشد و فاصله آن تا شهر میناب ۵۵ کیلومتر است. تراکم جنگل‌های حرا در این خور بسیار کم است.

خور حسنلنگی

این خور بعد از خور دارسرخ و در نزدیکی روستای حسنلنگی قرار گرفته است. فاصله این تالاب تا شهر میناب ۴۵ کیلومتر و فاقد جاده آسفالتی و مناسب جهت دسترسی می‌باشد. تراکم جنگلهای حرا در آن بسیار کم می‌باشد.

خور نمکی

این خور در نزدیکی روستای حاج آباد و در فاصله ۳۵ کیلومتر از شهر میناب واقع شده است. این تالاب فاقد جاده مناسب جهت تردد بوده و تراکم جنگل‌های حرا در آن کم می‌باشد. این تالاب دارای یک سرشاخه اصلی و دو شاخه فرعی می‌باشد که به ندرت قایق‌های موتوری کوچک در آن تردد می‌کنند.

خور مژدر

این خور بین روستای تیاب و کلاهی قرار دارد و فاصله آن تا شهر میناب ۲۴ کیلومتر است. این تالاب فاقد راه آسفالتی مناسب جهت تردد می‌باشد و از نظر پوشش گیاهی نیز بسیار فقیر است.

خور کلاهی

این خور در روستای کلاهی واقع شده است. فاصله آن تا شهر میناب ۳۰ کیلومتر و دارای راه آسفالت می‌باشد. پوشش گیاهی حرا در این تالاب به صورت انبوه وجود ندارد اما امکانات دیگری از جمله اسکله جهت تردد لنج‌های باری و صیادی موجود می‌باشد.

خور پراهو

این خور در نزدیکی روستای کلاهی واقع شده است. این تالاب فاقد پوشش گیاهی و جاده مناسب جهت تردد می‌باشد و فاصله آن تا شهر میناب ۲۰ کیلومتر است.

خور چاخا

این خور در بخش بندزرک و در فاصله ۲۰ کیلومتر از شهر میناب واقع شده است. این تالاب دارای دو دهانه مجزا و پوشش گیاهی کم و سواحل شنی و ماسه‌ای است و تعداد زیادی لنج و قایق در آن تردد دارد.

خور کرگان

این خور در روستای کرگان و در فاصله ۳۵ کیلومتر از شهر میناب واقع شده است. این خور دارای اسکله و پارکینگ قایق‌ها و لنج‌های باری و صیادی است و فاقد پوشش گیاهی می‌باشد. تصاویری از تالاب‌ها در شکل (۲) نمایش داده شده است.



شکل (۲): نمایشی از تالابها منطقه مورد مطالعه

منبع: نگارندگان

روش انجام کار

در این تحقیق ابتدا با استفاده از مدل EP تالاب‌های تیاب، جومحله، دارسرخ، حسنلنگی، نمکی، مژدر، کلاهی، پراهو، چاخا، کرگان در شهرستان میناب از جنبه پتانسیل اکوتوریسمی مورد ارزیابی قرار گرفت. در این مدل از ۵ مؤلفه برای ارزیابی و سطح‌بندی جاذبه‌های اکوتوریستی که عبارتند از منابع گردشگری (طبیعی-فرهنگی)، جذابیت‌های پیرامونی، امکانات رفاهی توریست شامل آموزشی، تفریحی، زیربنایی، دسترسی و اجتماعات محلی استفاده می‌شود. این مدل در سطح‌بندی و بررسی چشم‌اندازهای اکوتوریسمی از دو جنبه بسیار با اهمیت است. اول اینکه ارزیابی و سطح‌بندی سیستم‌های اکوتوریسمی به گردشگران در انتخاب سایت‌های طبیعت‌گردی و رضایت‌مندیشان کمک و آنها را به واکنش‌های مسئولانه تشویق می‌کند. دوم اینکه مدیران می‌توانند درک بهتر و صحیح‌تری از چگونگی برخورد با این گونه محیط‌ها به دست آورند (کریمی و محبوب فر، ۱۳۹۱).

بعد از وزندهی مدل EP تالاب تیاب به علت بیشترین امتیاز، انتخاب و با کمک ۵۰ نفر از متخصصان صنعت اکوتوریسم و افراد مطلع و با سابقه در امر گردشگری و آشنا به منطقه، پرسشنامه تنظیم و به منظور پردازش اطلاعات از نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ استفاده گردید. متن اصلی پرسشنامه در قسمت پیوست قرار داده شده است. در آخرین مرحله با استفاده از مدل SWOT نقاط قوت و ضعف و فرصت و تهدید تالاب تیاب مورد شناسایی قرار گرفت. این مدل بهترین استراتژی برای سازمان‌هاست (مرادی مسیحی، ۱۳۸۱) و در واقع می‌توان گفت که این تکنیک ابزاری برای تحلیل وضعیت و تدوین راهبرد است (گلکار، ۱۳۸۴: ۴۴-۶۵).

بحث و نتایج

با استفاده از مدل EP (ecotourism potential) ده تالاب شهرستان میناب از لحاظ پتانسیل اکوتوریسمی مورد ارزیابی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۱-۱۰) نشان داده شده است.

جدول (۱): ماتریس مربوط به محاسبه پتانسیل گردشگری خور تیاب با مدل EP

مؤلفه‌ها	جمع امتیازات		دسترسی		امکانات رفاهی-توریستی				جاذبه‌های پیرامونی				منابع گردشگری		
	مقدار	وزن	مقدار	وزن	امکانگاه	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای
خور تیاب	۲	۱۰	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت که در تالاب تیاب تنها عوامل امکانات رفاهی و توریستی منفی است و دیگر عوامل مثبت می‌باشند.

جدول (۲): ماتریس مربوط به محاسبه پتانسیل گردشگری خور جومحله با مدل EP

مؤلفه‌ها	جمع امتیازات		دسترسی		امکانات رفاهی-توریستی				جاذبه‌های پیرامونی				منابع گردشگری		
	مقدار	وزن	مقدار	وزن	امکانگاه	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	
خور جومحله	۲	۱۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت که در تالاب جو محله تنها عامل دسترسی (کمتر از ۵۰ کیلومتر) و عناصر زیست محیطی مثبت می‌باشد و پارامترهای دیگر منفی است.

جدول (۳): ماتریس مربوط به محاسبه پتانسیل گردشگری خور دارسرخ با مدل EP

مؤلفه‌ها	جمع امتیازات		دسترسی		امکانات رفاهی-توریستی				جاذبه‌های پیرامونی				منابع گردشگری		
	مقدار	وزن	مقدار	وزن	امکانگاه	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	
خور دارسرخ	۰	۱۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت که در تالاب دارسرخ هیچ یک از پارامترهای پتانسیل گردشگری مثبت نمی‌باشد و منطقه فاقد پتانسیل‌های گردشگری است.

جدول (۴): ماتریس مربوط به محاسبه پتانسیل گردشگری خور حسنلنگی با مدل EP

مؤلفه‌ها	جمع امتیازات		دسترسی		امکانات رفاهی-توریستی				جاذبه‌های پیرامونی				منابع گردشگری		
	مقدار	وزن	مقدار	وزن	امکانگاه	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	زیربنای	
خور حسنلنگی	۰	۱۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت که تالاب حسنلنگی نیز همانند تالاب دارسرخ فاقد هر یک از پارامترهای پتانسیل گردشگری است.

جدول (۵): ماتریس مربوط به محاسبه پتانسیل گردشگری خورنمکی با مدل EP

مؤلفه‌ها	منابع گردشگری		امکانات رفاهی - توریستی						دسترسی		جمع امتیازات			
	آب گوارا	پهنه	فضای سبز	عناصر زیست محیطی	وزشگاه ها	مراکز تفریحی	زیورنمایی	اقامتگاه	کمتر از ۵۰ کیلومتر	شهر و روستا	پهنه	مراکز		
خور نمکی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	۱۱	۱	۰.۹

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت که در تالاب نمکی تنها عامل دسترسی (کمتر از ۵۰ کیلومتر) مثبت می‌باشد و دیگر عوامل در منطقه منفی است.

جدول (۶): ماتریس مربوط به محاسبه پتانسیل گردشگری خور مؤذر با مدل EP

مؤلفه‌ها	منابع گردشگری		امکانات رفاهی - توریستی						دسترسی		جمع امتیازات			
	آب گوارا	پهنه	فضای سبز	عناصر زیست محیطی	وزشگاه ها	مراکز تفریحی	زیورنمایی	اقامتگاه	کمتر از ۵۰ کیلومتر	شهر و روستا	پهنه	مراکز		
خور مؤذر	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	۱۱	۱	۰.۹

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت که تالاب مؤذر همانند تالاب نمکی تنها در عامل دسترسی (کمتر از ۵۰ کیلومتر) مثبت می‌باشد و دیگر عوامل در منطقه منفی است.

جدول (۷): ماتریس مربوط به محاسبه پتانسیل گردشگری خور کلاهی با مدل EP

مؤلفه‌ها	منابع گردشگری		امکانات رفاهی - توریستی						دسترسی		جمع امتیازات			
	آب گوارا	پهنه	فضای سبز	عناصر زیست محیطی	وزشگاه ها	مراکز تفریحی	زیورنمایی	اقامتگاه	کمتر از ۵۰ کیلومتر	شهر و روستا	پهنه	مراکز		
خور کلاهی	-	+	-	+	-	-	-	-	-	+	+	۸	۴	۰.۵

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت در تالاب کلاهی عوامل دسترسی، عناصر زیست محیطی و منابع گردشگری (طبیعی) مثبت می‌باشند و دیگر عوامل منفی است. این تالاب به همراه تالاب کرگان رتبه سوم را در بین ده تالاب کسب کرده‌اند.

جدول (۸): ماتریس مربوط به محاسبه پتانسیل گردشگری خور پراهو با مدل EP

مؤلفه‌ها	منابع گردشگری		امکانات رفاهی - توریستی						دسترسی		جمع امتیازات			
	آب گوارا	پهنه	فضای سبز	عناصر زیست محیطی	وزشگاه ها	مراکز تفریحی	زیورنمایی	اقامتگاه	کمتر از ۵۰ کیلومتر	شهر و روستا	پهنه	مراکز		
خور پراهو	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	۱۱	۱	۰.۹

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت که تالاب پرآهو همانند تالاب‌های مژدر و نمکی، تنها در عامل دسترسی (کمتر از ۵۰ کیلومتر) مثبت می‌باشد و دیگر عوامل در منطقه منفی است.

جدول (۹): ماتریس مربوط به محاسبه پتانسیل گردشگری خور چاخا با مدل EP

مؤلفه‌ها	منابع گردشگری		امکانات رفاهی - جاذبه‌های پیرامونی							دسترسی		جمع امتیازات				
	تالاب نمکی	تالاب پرآهو	آب و هوا	فضای سبز	منظر زیست	مجموعه	دسترسی	توریستی	توریستی	توریستی	توریستی	توریستی	توریستی	توریستی		
خور چاخا	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	+	۷	۵	۸۱

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت در تالاب چاخا عوامل دسترسی، عناصر زیست محیطی و منابع گردشگری مثبت می‌باشند و دیگر عوامل منفی است. این تالاب رتبه دوم را در بین ده تالاب کسب کرده است.

جدول (۱۰): ماتریس مربوط به محاسبه پتانسیل گردشگری خور کرگان با مدل EP

مؤلفه‌ها	منابع گردشگری		امکانات رفاهی - جاذبه‌های پیرامونی							دسترسی		جمع امتیازات				
	تالاب نمکی	تالاب پرآهو	آب و هوا	فضای سبز	منظر زیست	مجموعه	دسترسی	توریستی	توریستی	توریستی	توریستی	توریستی	توریستی	توریستی		
خور کرگان	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	+	۴	۸	۰/۵

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول می‌توان گفت که تالاب کرگان همانند تالاب کلاهی در عوامل دسترسی، عناصر زیست محیطی و منابع گردشگری (طبیعی) مثبت می‌باشد و دیگر عوامل منفی است.

با استفاده از مدل SWOT (strength & weaknesses & opportunity & threats) عوامل درونی و خارجی جهت فعالیت‌های اکوتوریستی تالاب تیاب مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که نتایج آن در جداول (۱۴-۱۱) نشان داده شده است.

در جدول (۱۱) نتایج تجزیه و تحلیل عوامل داخلی (قوت‌ها) با استفاده از مدل SWOT نشان داده شده است.

جدول (۱۱): تجزیه و تحلیل عوامل داخلی (قوت‌ها)

قوت‌ها	ضریب اولیه (درصد)	رتبه	ضریب نهایی
۱- وجود انواع جاذبه‌ها و چشم‌اندازهای طبیعی منحصر به فرد	۹۸	۴	۰/۷۶۸
۲- مجاورت و نزدیکی به مراکز جمعیتی و مراکز شهری از جمله شهرستان میناب و سایر شهرها و روستاهای اطراف	۸۶	۳	۰/۵۰۴
۳- وجود جاذبه‌های اکوتوریستی و تفریحی	۸۸	۴	۰/۶۸۸
۴- تنوع گونه‌های گیاهی و جانوری	۴۸	۲	۰/۱۸۸
۵- مستعد و آماده بودن ناحیه برای سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی توریسم طبیعی (اکوتوریسم) و فرهنگی معرفی آن به عنوان قطب مهم توریستی و اکوتوریستی در استان هرمزگان	۹۴	۳	۰/۵۵۲
۶- داشتن محیط آرام و بدون سر و صدا به خصوص برای شهرنشینان جهت استراحت و تفریح	۹۶	۳	۰/۵۶۴
جمع	۵۱۰	-	۳/۲۶۴

منبع: یافته‌های پژوهش

در جدول (۱۲) نتایج تجزیه و تحلیل عوامل داخلی (ضعف‌ها) با استفاده از مدل SWOT نشان داده شده است.

جدول (۱۲): تجزیه و تحلیل عوامل داخلی (ضعف‌ها)

ضعف‌ها	ضریب اولیه (درصد)	رتبه	ضریب نهایی
۱- ضعف اطلاع‌رسانی درباره جاذبه‌های طبیعی و صنعت گردشگری منطقه از طریق رسانه‌های گروهی	۷۴	۴	۰/۳۹۶
۲- نامناسب بودن و عدم کفایت تسهیلات اقامتی، رفاهی، بهداشتی و خدماتی از قبیل کمپینگ‌های اقامتی، سرویس‌های بهداشتی، نمازخانه و ... در کنار جاذبه‌های مهم توریستی و اکوتوریستی منطقه	۹۴	۴	۰/۵۰۴
۳- عدم آشنایی و آموزش مردم در نحوه برخورد با اکوتوریست‌ها	۵۸	۳	۰/۲۳۴
۴- تعارض و تفاوت میان فرهنگ گردشگران و مردم این منطقه	۳۰	۲	۰/۰۸۰
۵- عدم تمایل مردم منطقه جهت سرمایه‌گذاری در بخش اکوتوریسم به دلایلی از جمله عدم آشنایی مردم با مزایا و معایب صنعت اکوتوریسم	۶۰	۳	۰/۲۴۰
۶- عدم وجود نیروی آموزش دیده و تحصیل کرده در این منطقه برای راهنمایی اکوتوریست‌ها	۶۰	۳	۰/۲۴۰
۷- توزیع نامناسب اکوتوریست‌ها در فصول مختلف سال	۷۰	۴	۰/۳۷۶
۸- فعالیت قایق‌های موتوری و قاچاق سوخت	۱۰۰	۴	۰/۵۳۶
۹- عدم تمایل مردم جهت معرفی و شناساندن انواع جاذبه‌های توریستی و اکوتوریستی نواحی	۳۰	۲	۰/۰۸۰
۱۰- ضعف برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری‌های دولت در بخش اکوتوریست این شهرستان	۹۴	۴	۰/۵۰۴
۱۱- ایجاد اسکله و فعالیت زیاد در این جنگل‌ها	۷۲	۴	۰/۳۸۸
جمع	۷۴۲	-	۳/۵۷۸

منبع: یافته‌های پژوهش

در جدول (۱۳) نتایج تجزیه و تحلیل عوامل خارجی (فرصت‌ها) با استفاده از مدل SWOT نشان داده شده است.

جدول (۱۳): تجزیه و تحلیل عوامل خارجی (فرصت‌ها)

فرصت‌ها	ضریب اولیه (درصد)	رتبه	ضریب نهایی
۱- افزایش توجه و حمایت مسئولان دولتی از توسعه اکوتوریسم با رویکرد اشتغال‌زایی و کسب درآمد به عنوان سازوکار مناسب جهت توسعه منطقه مورد مطالعه	۸۰	۳	۰/۳۶۶
۲- اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد پایدار برای جامعه محلی از طریق دریافت ورودیه، صدور مجوز و اداره تسهیلات و زیرساخت‌های توریستی	۸۶	۴	۰/۵۲۴
۳- افزایش انگیزه سرمایه‌گذاران بومی برای سرمایه‌گذاری در بخش توریسم بویژه اکوتوریسم (مثل هتل‌داری، مهمان‌داری) به دلیل وجود امکانات و زیرساخت‌های محیطی	۸۲	۳	۰/۳۷۵
۴- افزایش انگیزه بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در این ناحیه به علت اکوتوریستی بودن	۸۴	۳	۰/۳۸۴
۵- افزایش انگیزه در بین مردم شهرهای مجاور برای مسافرت و تفریح در منطقه	۷۸	۳	۰/۳۵۷
۶- قابلیت توسعه فعالیت‌های مرتبط با طبیعت‌گردی	۸۸	۴	۰/۵۳۶
۷- عدم آلودگی محیط زیست منطقه و داشتن فضای بکر طبیعی	۷۴	۲	۰/۲۱۶
۸- توسعه جاده‌های دسترسی به منطقه	۸۲	۳	۰/۳۷۵
جمع	۶۵۴	-	۳/۱۲۳

منبع: یافته‌های پژوهش

در جدول (۱۴) نتایج تجزیه و تحلیل عوامل خارجی (تهدیدها) با استفاده از مدل SWOT نشان داده شده است.

جدول (۱۴): تجزیه و تحلیل عوامل خارجی (تهدیدها)

تهدیدها	ضریب اولیه (درصد)	رتبه	ضریب نهایی
۱- افزایش قیمت زمین جهت ایجاد تجهیزات و تسهیلات گردشگری	۴۲	۲	۰/۲۶۴
۲- تراکم بیش از حد جمعیت و شلوغ شدن این منطقه در مقایسه با نواحی رقیب در آینده	۴۶	۳	۰/۲۳۵
۳- تخریب فرهنگ سنتی و محلی (همانند زبان، آداب و رسوم محلی، معماری و مسکن...) با افزایش گردشگران	۴۴	۲	۰/۲۷۸
۴- تخریب منابع محیطی مانند درختان و پوشش گیاهی توسط گردشگران	۶۸	۴	۰/۸۶۰
۵- آلودگی منابع آب و خاک این منطقه نسبت به نواحی همجوار	۶۴	۴	۰/۸۰۸
۶- افزایش تخلفات اجتماعی با ورود گردشگران در این منطقه نسبت به قبل	۵۲	۳	۰/۴۹۲
جمع	۳۱۶	-	۳/۱۳۷

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری

با استفاده از مدل EP از بین ۱۰ تالاب مهم اکوتوریسمی در شهرستان میناب به ترتیب خور تیاب با امتیاز (۵) EP، خور چاخا با امتیاز (۰/۷۱) EP، خور کرگان و کلاهی با امتیاز (۰/۵) EP، خور جومحله با امتیاز (۰/۲) EP، خورهای پراهو، مؤدر و نمکی با امتیاز (۰/۰۹) EP، وحسنلنگی و دارسرخ با امتیاز (۰) EP به عنوان بیشترین تا کمترین پتانسیل اکوتوریسمی انتخاب شدند. از طرفی خود پارامترها نیز مورد ارزیابی قرار گرفت که به ترتیب دسترسی و مجاورت با شهرها و روستاها با (۱/۵) EP، منابع گردشگری با (۰/۴۳) EP، جاذبه‌های پیرامونی با (۰/۲۲) EP و امکانات رفاهی توریستی با (۰/۳) EP، بالاترین و پایین‌ترین امتیاز را کسب کرده‌اند. نتایج مقایسه و ارزیابی امتیازهای پتانسیل گردشگری ده تالاب (خور) شهرستان میناب با مدل EP در جدول (۱۵) نشان داده شده است.

جدول (۱۵): ماتریس مقایسه و ارزیابی امتیازهای پتانسیل گردشگری ده تالاب (خور) شهرستان میناب با مدل EP

نام مؤلفه‌ها	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	جمع امتیازات
فرهنگی	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	۸
طبیعی	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	۶
آب گوارا	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۹
فضای سبز	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۹
عناصرزیست محیطی	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	۵
ورزش‌ها	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۹
هوای خوب	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۹
تفریحی	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۹
زیربنایی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۰
اقامتگاه	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۰
مساحت کمتر از ۵۰ کیلومتر	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	۲
مجاورت با شهرروستا	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	۶
مثبت	۱۰	۵	۴	۴	۲	۱	۰	۰	۱	۱	۲
منفی	۲	۷	۸	۸	۱۰	۱۱	۱۲	۱۲	۱۱	۱۱	۸
EP	۵	۷/۱	۵	۵	۲	۰/۹	۰	۰	۰/۹	۰/۹	۰/۹

منبع: یافته‌های پژوهش

با استفاده از مدل SWOT مهم‌ترین عوامل داخلی (ضعف‌ها - قوت‌ها) و عوامل خارجی (فرصت‌ها - تهدیدها) صنعت اکوتوریسم تالاب تیاب در شهرستان میناب در زمینه اکوتوریسم مورد بررسی قرار گرفت.

بر این اساس مهم‌ترین عامل درونی (ضعف) نامناسب بودن و عدم کفایت تسهیلات اقامتی، رفاهی، بهداشتی و خدماتی از قبیل کمپینگ‌های اقامتی، سرویس‌های بهداشتی، نمازخانه و ... با امتیاز وزنی ۰/۴۸۷، مهم‌ترین عامل درونی (قوت) وجود انواع جاذبه‌ها و چشم‌اندازهای طبیعی منحصر به فرد با امتیاز وزنی ۰/۷۶۸، مهم‌ترین عامل خارجی (فرصت) عوامل قابلیت توسعه انواع فعالیت‌های مرتبط با صنعت طبیعت‌گردی با امتیاز وزنی ۰/۵۳۶ و مهم‌ترین عامل خارجی (تهدید) عوامل تخریب منابع محیطی مانند درختان و پوشش گیاهی توسط گردشگران با امتیاز وزنی ۰/۸۶۰ شناسایی شد. در جداول (۱۶-۱۷) نتایج عوامل درونی و خارجی مؤثر بر اکوتوریسم تالاب تیاب با استفاده از مدل SWOT اولویت‌بندی نهایی شده است.

جدول (۱۶): اولویت‌بندی نهایی عوامل درونی مؤثر بر اکوتوریسم تالاب تیاب

رتبه	اولویت‌بندی نقاط ضعف (W)	رتبه	اولویت‌بندی نقاط قوت (S)
۲	نامناسب بودن و عدم کفایت تسهیلات اقامتی، رفاهی، بهداشتی و خدماتی از قبیل کمپینگ‌های اقامتی، سرویس‌های بهداشتی، نمازخانه و ... در کنار جاذبه‌های مهم توریستی و اکوتوریستی منطقه	۳	مستعد و آماده بودن ناحیه برای سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی توریسم طبیعی (اکوتوریسم) و فرهنگی معرفی آن به عنوان قطب مهم توریستی و اکوتوریستی در استان هرمزگان
۱	فعالیت قایق‌های موتوری و قایق سوخت	۱	وجود انواع جاذبه‌ها و چشم‌اندازهای طبیعی منحصر به فرد
۱۱	عدم تمایل مردم جهت معرفی و شناساندن انواع جاذبه‌های توریستی و اکوتوریستی نواحی	۴	وجود جاذبه‌های اکوتوریستی و تفریحی
۹	عدم آشنایی و آموزش مردم در نحوه برخورد با اکوتوریست‌ها	۷	تنوع گونه‌های گیاهی و جانوری
۴	عدم وجود نیروی آموزش دیده و تحصیل کرده در این منطقه برای راهنمایی اکوتوریست‌ها	۲	داشتن محیط آرام و بدون سر و صدا بخصوص برای شهرنشینان جهت استراحت و تفریح
۸	عدم تمایل مردم منطقه جهت سرمایه‌گذاری در بخش اکوتوریسم به دلایلی از جمله عدم آشنایی مردم با مزایا و معایب صنعت اکوتوریسم	۶	مجاورت و نزدیکی به مراکز جمعیتی و مراکز شهری از جمله شهرستان میناب و سایر شهرها و روستاهای اطراف و دسترسی آسان و مناسب به این نواحی
۸	تعارض و تفاوت میان فرهنگ گردشگران و مردم این منطقه		
۳	توزیع نامناسب اکوتوریست‌ها در فصول مختلف سال		

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول (۱۷): اولویت‌بندی نهایی عوامل خارجی مؤثر بر اکوتوریسم تالاب تیاب

رتبه	اولویت‌بندی تهدیدها (T)	رتبه	اولویت‌بندی فرصت‌ها (O)
۲	آلودگی منابع آب و خاک این منطقه نسبت به نواحی همجوار	۶	افزایش توجه و حمایت مسئولان دولتی از توسعه اکوتوریسم با رویکرد اشتغال‌زایی و کسب درآمد به عنوان سازوکار مناسب جهت توسعه منطقه مورد مطالعه
۱	تخریب منابع محیطی مانند درختان و پوشش گیاهی توسط گردشگران	۴	افزایش انگیزه سرمایه‌گذاران بومی برای سرمایه‌گذاری در بخش توریسم بویژه اکوتوریسم (مثل هتل‌داری، مهمان‌داری) به دلیل وجود امکانات و زیرساخت‌های محیطی
۵	تحریف فرهنگ سنتی و محلی (همانند زبان، آداب و رسوم محلی، معماری و مسکن...) با افزایش گردشگران	۳	افزایش انگیزه بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در این ناحیه به علت اکوتوریستی بودن
۶	افزایش قیمت زمین جهت ایجاد تجهیزات و تسهیلات گردشگری.	۵	توسعه جاده‌های دسترسی به منطقه
۴	تراکم بیش از حد جمعیت و شلوغ شدن این منطقه در مقایسه با نواحی رقیب در آینده	۸	عدم آلودگی محیط زیست منطقه و داشتن فضای بکر طبیعی
۳	افزایش تخلفات اجتماعی با ورود گردشگران در این منطقه نسبت به قبل	۱	قابلیت توسعه انواع فعالیت‌های مرتبط با صنعت طبیعت‌گردی
		۲	اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد پایدار برای جامعه محلی از طریق دریافت ورودیه، صدور مجوز و اداره تسهیلات و زیرساخت‌های توریستی
		۷	افزایش انگیزه در بین مردم شهرهای مجاور برای مسافرت و تفریح در منطقه

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج ارزیابی مدل EP حاکی از آن است که برای توسعه پایدار و ایجاد صنعت اکوتوریسم در منطقه، تالاب تیاب به دلیل اینکه بیشترین امتیاز (۵) EP را کسب نموده است و از لحاظ اختلاف سطح (۴/۲۹) در بیشترین تراز می‌باشد، می‌تواند به عنوان بهترین گزینه در بین تالاب‌ها انتخاب شود. از طرف دیگر با توجه به ارزیابی خود شاخص‌ها مشخص شد که در هیچ یک از تالابها (به جز تالاب تیاب) امکانات رفاهی-توریستی وجود ندارد و این شاخص در بین شاخص‌های موجود کمترین امتیاز (۰/۳) EP را کسب نموده است. همچنین با توجه به اینکه مدل SWOT همه عوامل خارجی (تهدیدها-فرصت‌ها) و داخلی (ضعف‌ها-قوت‌ها) تالاب تیاب را اولویت‌بندی کرده و یک استراتژی مناسب آن است که قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل ممکن برساند، ما باید براساس اولویت‌بندی ضعف‌ها و تهدیدها که مهم‌ترین آنها عبارتند از: نامناسب بودن و عدم کفایت تسهیلات اقامتی، رفاهی، بهداشتی و خدماتی از قبیل کمپینگ‌های اقامتی، سرویس‌های بهداشتی، نمازخانه و عوامل تخریب منابع محیطی مانند درختان و پوشش گیاهی توسط گردشگران، با تدوین استراتژی‌های مؤثر این عوامل را به حداقل برسانیم. از طرف دیگر با توجه به اولویت‌بندی قوت‌ها و فرصت‌ها آنها را به حداکثر ممکن ارتقاء دهیم.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از زحمات آقای مهندس محمد حسین فرهودی که در نگارش، تدوین و ویرایش علمی مقاله کمک شایانی نموده و همچنین سردبیر عزیز، مدیر مسئول محترم و اعضای گرامی هیات تحریریه مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری به خاطر زحمات فراوان تقدیر و تشکر می‌شود.

منابع

بدیعی، لیلا؛ توپانم ساوی، ام البنین و ابهری، نیکو (۱۳۹۳). شناخت قابلیت‌های طبیعی و تأثیرات آن بر محیط زیست در جذب گردشگری (مطالعه موردی: شهر سنج)، اولین همایش بین‌المللی علمی-راهبردی توسعه گردشگری جمهوری اسلامی ایران.

طبیعی، امید (۱۳۸۹). بررسی نقش اکوتوریسم در حفاظت از تنوع زیستی خلیج فارس، ششمین همایش ملی فرهنگی گردشگری خلیج همیشه فارس.

کریمی، سجاد و زمانی، رقیه (۱۳۹۰). گردشگری دریایی و توسعه صنعت گردشگری در خلیج فارس. فصلنامه گردشگری و چشم انداز آینده، شماره اول: ۱۳۵-۱۲۷.

کریمی، جعفر و محبوب‌فر، محمدرضا (۱۳۹۰). تکنیک‌ها و مدل‌های برنامه‌ریزی توریسم. اصفهان: انتشارات ارکان دانش. گلکار، کورش (۱۳۸۴). مناسب‌سازی تکنیک تحلیلی سوات (SWOT) برای کاربرد در طراحی شهری، مجله صفا، دوره ۱۵، شماره ۴۱: ۴۴-۶۵.

مختاری، داوود (۱۳۸۹). ارزیابی توانمندی اکوتوریستی مکان‌های ژئومورفیکی حوضه آبریز آسیاب خرابه در شمال غرب ایران به روش پراولنگ. مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱۸: ۲۷-۵۲.

مرادی مسیحی، وراز (۱۳۸۱). برنامه‌ریزی استراتژیک در کلان شهرها، تهران: انتشارات پردازش و برنامه‌ریزی شهری، چاپ اول.

Houston, J.R. (1995). **The Economic Value of Beaches**, the CERCLAR, coastal Engineering Research center, waterways Experiment station, 95:1-4

Wiegel, R.L. (1992). **Dade County, Florida, beach Nourishment and Hurricane Surge Protection Project**, Shore and Beach, 60(4): 2-27.